

En diktad *V. Hákonar s.* förekommer i Orvar Odds saga (Lind). På östnordiskt område är namnet tidigare ej belagt.

50–54 **um stund**, fsv. *um stund* 'under någon tid', t.ex. *oc hawer iak warith om stund i idhro lande* (*Svenska medeltidens bibelarbeten* 1, 1848, s. 202). Montelius (*Förr och Nu* 1871 s. 115) översätter inskriftens slut »Och här skall jag till en tid (dvs. länge) stånda», vilket innebär att ristaren skall ha använt *um stund* litotetiskt.

För dateringen äro formerna **uitkunder** och **prester** hållpunkter. Svarabhaktivokalens bakre gräns brukar sättas till o. 1250 (v. Friesen i *Nordisk Kultur* 6 s. 234). Tidigare exempel finnas dock, t.ex. *Bofester* i ett diplom från Nydala, DS 164 (år 1216–1220), och på Sm 123, som på konsthistorisk grund dateras till 1100-talets senare hälft, läses **asmutær**. Det progressiva i-omljudet i förbindelsen *io*, som anses börja o. 1350 (E. Wessén: *Svensk språkhistoria* 1, 1945, § 32: 3), märkes ej i **arinbiorn**.

Från konsthistorisk synpunkt dateras funten av Margit Hofving (i J. Roosval: *Dopfundar i Statens historiska museum*, 1917, s. 53) till 1200-talets sista fjärdedel, av R. Blomqvist (*Studier i Smålands romanska stenkunst*, 1929, s. 116) till samma århundrades andra hälft.

51. Forsheda kyrkogård.

Pl. 44.

Litteratur: N. G. Djurklou: *Antiqvariska resor i Östbo, Westbo och Mo härader* 1870 (ATA) s. 101, tr. i NSmMedd 8 (1926) s. 50, 10 (1932) s. 31; A Friberg: Undersökningsprotokoll den ¹⁶/₈ 1886 och den ⁴/₈ 1905 (NSmArk), skrivelse till Riksantikvarien den ²⁹/₄ 1887 (ATA); E. Ihrfors: *Smolandia sacra* (ATA) 2 s. 352; L. F. Löffler: Brevkort till A. Friberg den ⁶/₁₀ 1887 och den ⁴/₄ 1888 (NSmArk); S. Bugge: Brev till A. Friberg den ⁴/₄ 1888 (NSmArk); E. Brate: Brev till A. Friberg den ¹²/₈ 1894 (NSmArk); O. v. Friesen i NSmMedd 6 (1922) s. 47; E. Lönnberg: Skrivelse till Riksantikvarien 1936 (ATA).

Äldre avbildningar: Djurklou: teckning i o. a. hs pl. 15 och i ATA; Vistrand: teckning den ⁶/₈ 1880 (ATA och NSmArk); Friberg: teckningar den ¹⁶/₈ 1886 och den ⁸/₈ 1894, fotos den ⁴/₈ 1905 (NSmArk); Ihrfors: teckning i aa s. 352; O. v. Friesen: foto 1917 (NSmArk).

Runstenen, som nu står vid kyrkogårdsmurens sydöstra hörn på utsidan, anträffades enligt Friberg år 1866.

Djurklou har om fyndet meddelat: »När kyrkogården efter ombyggnaden utvidgades och planerades, skulle en trappgång göras till den nedanför belägna sockenstugan. De dermed sysselsatte arbetarne anträffade då på två fots djup invid den gamla kyrkomuren ett stenblock, och som detta visade sig fast och orubbligt för de stötar, hvilka tilldelades det med jernspetten, anmälde de för kyrkoherden Broberg att de här träffat på berg, och föreslogo att genombrytningen skulle på annat ställe företagas. Denne som af jordmånens beskaffenhet icke kunde finna sådant antagligt, lät dock fortsätta gräfningen, och följden blef att det förmenta berget närmare undersöktes och befanns vara en ovanligt storartad runsten, hvilken upptogs och restes i sydöstra kyrkomurshörnet och har en höjd af 10,5 fot ofvan jord samt en bredd af högst 3 fot ... Genom de afflagningar, som blifvit en beklaglig följd af de flitiga stötarne med jernspetten före stenens blottande har runskriften till det mesta blifvit förstörd. En lång tid efter dess upptagande, då den legat på kyrkogården har dock den tredubbla runraden varit öfverallt läslig, men redan vid stenens resning började stora skifvor att lossna, och detta har sedermera fortfarit. Runorna äro i allmänhet 5 tum höga utom i medlersta raden, der de småningom förminskas till endast 3 tums höjd ... Den afteckning af stenen, som här följer, torde derför icke kunna lemna ett klart begrepp om hvad runskriften ursprungligen innehållit; men efter hvad vid besöket uppgafs, skall för Professor Carl Säves räkning för 2 eller 3 år sedan runskriften aftecknats af en student från Upsala och genom en jemnförelse med denna, hvilken kanhända tagits innan stenens vittring bortslitit så många runor, torde kanske inskriften kunna redas.» Enligt Vistrand skall stenen ha påträffats vid rivningen av gamla kyrkan.

Stenen är 325 cm hög, 85 cm bred vid basen. Runorna äro 15 cm höga. På baksidan synas delar av en slinga utan runor. På grund av den omnämnda starka vittringen äro många runor svårt skadade och andra helt försvunna.

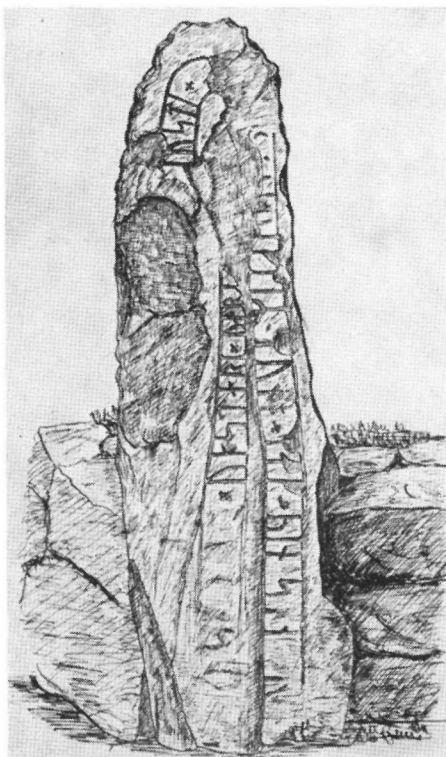

Fig. 26. Sm 51. Forsheda kyrkogård.
Efter teckning av Djurklou.

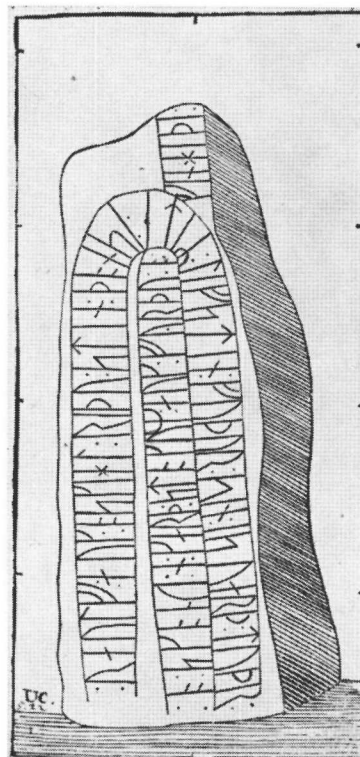

Fig. 27. Sm 52. Forsheda allmänning. Forsheda sn.
Efter träsnitt i Peringskiölds Monumenta (B 1029).

Inskrift:

tusti × r... i... tin × eftir kuno × mak × sin × p... - - - s × ... × uistar - × uar - ...
1 5 10 15 20 25 30 35 40

Tósti r(eist)i (s)tein eftir Gunna, mág sinn, ... vestar(la)(?) var(ð) ...

Toste reste stenen efter Gunne, sin frände, ... västerut blev ...

Till läsningen: Av 1 **t** äro hst och vänstra bst bevarade. Nr 6 och 7 äro sannolikt första och sista runorna i **rispi**. Av 6 synes en hst, det enda som är ifyllt med färg, men jag noterade även en kontur i stenen till höger, som liknar överdelen av en **r**-bst. Friberg har om runan 6 antecknat: »har möjligen varit **k**» och har på sina teckningar och sitt foto antytt den av mig iakttagna lilla båglinjen, på teckningen 1894 även något som liknar den nedre delen av en **r**-bst. Av runorna 8–10 synas de övre partierna. Båda bistavarna till 8 **t** äro synliga jämte en del av hst; av 10 **n** synes hst ända ned till bst, och denna kan också skönjas vid den nedre avgränsningen av en avsats på stenen. O. v. Friesen har av runorna 8–10 endast sett övre delen av huvudstavarna, Friberg har även sett bistavarna till 8 **t**. Av 13 **t** synas hst och en del av den vänstra bst. Så även Friberg; v. Friesen endast hst. Av 15 **n** synes tydligt större delen av hst. Bistavarna tycker jag mig också kunna skönja, fast svagare. Djurklou läser **n**, Friberg 1886 och v. Friesen ha antytt den vänstra bst, Friberg 1894 båda.

Runorna 16–19 äro **kuno**. Av **n** ser jag endast bst, av **o** antecknade jag som synligt en del av en hst och de snett uppåt riktade bistavarna till höger. Friberg 1886 och Vistrand ha sett hela **o**; v. Friesen har fyllt i bistavarna men intet av hst. 23 **s** har stolsform. Runan 26 har jag läst **p**; Djurklou och Vistrand **s**, Friberg 1905 **p** men med anteckningen »kan möjligen ha varit **r**», v. Friesen har ej fyllt i runan; man kan emellertid följa **p**-bst ganska säkert, även dess nedre del, fastän fåran där är vidgad. Efter 26 kan intet läsas med någon

säkerhet i denna rad. Djurklou, Vistrand och Friberg ha som den sista runan antytt ett mer eller mindre fragmentariskt **r**. Det kan ej heller fastställas, vilka runor som gått före 30 **s** i den mellersta uppåtgående raden. Till höger om den första raka staven där nere, runan 27, finnas fåror som kunna vara en **u**- eller **r**-bst. 32 **i** är troligen ej stunget; där finnas flera fördjupningar, som alla kunna vara naturliga. Av runan 37 synes en hst. En skrovlig fåra synes till höger om hst. Den verkar ej huggen men kan utgöra spåren av en **l**-bst under dennas avflagrade botten. 31–37 **uistar**- uppfattas naturligast som *vestarla*, i vilket **a** uteglömts. Det finns ej plats för någon runa mellan 37 och skiljetecknet. Runan 37 har lästs som **i** av Djurklou, Vistrand och Friberg. (Friberg har 1894 antytt några fåror till höger om huvudstavens topp.) v. Friesen har läst **l** och anmärker i *NSmMedd*. 6 s. 47: »Vid min undersökning tillsammans med ingenjör Algot Friberg den 5 aug. 1917 funno vi läsningen $\times$ **uistarl** $\times$ **uarþ** sannolikast. Dock kan möjligen också läsas $\times$ **uistari** $\times$ **uarþ** eller **uestari** $\times$ **uarþ**.» Av runan 41 har jag liksom Djurklou och Vistrand endast sett huvudstavens topp, Friberg och v. Friesen ha även sett ett fragment av en bst, riktat snett nedåt. v. Friesen uppfattar runan som **p**. På Fribergs teckningar och foto synes efter denna runa ytterligare ett fragment av en hst vid övre marglinjen. 1–5 **tusti** *Tósti*, kortnamn till *Þorsteinn*, är vanligt; se s. 63, U 232, A. Janzén i *Nordisk kultur* 7 (1947), s. 57, 248, 254. Det förekommer även på Sm 62 och den försvunna Sm 153. — 16–19 **kuno**, rsv. *Gunna*, är ack. av *Gunni*, som förekommer på Sm 39 och Sm 77. (Se den förstnämnda.) — *Vestarla*, vilket ovan antagits kunna vara det ord, som återgives med runorna 31–37 **uistar**-, är välkänt genom inskrifterna Sö 106, 137, 164, 173.

52. Forsheda allmanning. Forsheda sn.

Pl. 45.

Litteratur: B 1029, L 1251. J. Bureus: F a 5 s. 262, F a 6 s. 274, F a 10: 2 bl. 112 (hsr i KB); Ransakningarna 1669 och 1690; J. Peringskiöld: Monumenta 8 bl. 28; J. Cochlæus och J. Peringskiöld: Vita Theodorici (1699) s. 404; O. Rudbeck: Monumenta Runica, F e 17 (hs i KB) s. 31; O. Verelius: Hervarar Saga (1672) s. 192; P. Dijkman: Historiske anmärkningar (1723) s. 127; O. Celsius: Svenska runstenar, F m 60: 1 (hs i KB) s. 263, 264, i Acta literaria et scientiarum Sveciæ (1730) s. 77; N. R. Brocman: Sagan om Ingvar Widtfarne (1762) s. 198; S. Rogberg och E. Ruda: Historisk beskrifning om Småland (1770) s. 587; B. A. Ennes: F m 61 (hs i KB), Underrättelser om det gamla fylkeskonungariket Finnheten (1809) s. 43; J. H. Wallman: Topographica Smolandiae (hs i Linköpings Stifts- och landsbibl.) s. 127; J. Adlerbeth: Archæologi (ATA); N. H. Sjöborg: Samlingar för Nordens fornälskare 3 (1830) s. 130; J. G. Liljegren: Samlingar MSC^t Runir (ATA), Runlära (1832) s. 99; P. Wieselgren: Ny Smålands beskrifning 3 (1846) s. 150; J. Allvin: Beskrifning öfver Wästbo härad (1846) s. 118; J. J. Lagergren: Rättelser och tillägg (hs i Växjö Stifts- och landsbibl.) 2 s. 50; J. E. Lagergren: Handlingar om Småland, M 104: 14 (hs i KB); N. G. Djurklou: Antiqvariska resor i Östbo, Westbo och Mo härader 1870 (ATA) s. 103, tr. i NSmMedd 10 (1932) s. 31; E. Ihrfors: Smolandia sacra (ATA) 2 s. 353; G. Stephens: The Old-Northern Runic Monuments 3 (1884) s. 351; A. Friberg: Anteckningar (NSmArk), skrivelser till Riksantikvarien den 26/10 och 18/11 1889 (ATA); O. v. Friesen i NSmMedd 1 (1907) s. 3, i Småländska hembygdsböcker 2 (1923) s. 44, Runorna i Sverige (1915) s. 18, (1928) s. 51, i Nordisk kultur 6 (1933) s. 180; L. Weibull i Historisk tidskrift för Skåneland 4 (1910–1913) s. 50; L. Jacobsen i Scandia 1932 s. 142; E. Lindquist: Skrivelse till Riksantikvarien den 13/11 1936 (ATA); E. Lönnberg: Skrivelse till Riksantikvarien dec. 1936 (ATA).

Äldre avbildningar: U. Christofferson: träsnitt 1692 i Peringskiölds Monumenta, Vita Theodorici och B 1029; Wallman: teckning aa s. 129; Allvin: teckning aa pl. 11 fig. 2; Djurklou: teckning i o.a. hs pl. 16 och i ATA; P. Vistrand: teckning den 5/8 1880 (ATA och NSmArk); Friberg: teckning 1883 (enl. annan uppgift 1886, NSmArk); Ihrfors: teckning i aa s. 353; v. Friesen: foto 1902 (ATA), återgivet i NSmMedd 1 pl. 1, i Runorna i Sverige (1915) s. 18, (1928) s. 51.

Stenen står på Forsheda allmanning omkring 65 m S om landsvägen Värnamo–Halmstad vid en liten stig, som mitt emot lägenheten Furuhauga utgår från denna väg. Den är rest på en grusås, som kallas Rulleberg och vilken nu till största delen är utplånad genom grustäkt. Platsen ligger ca 2 km V om Forsheda kyrka.

I Bureus' handskrift F a 6, där denna runsten första gången omnämnes, anges dess plats vara »I Gestebecks bro» och efter läsningen är antecknat »mon denna wara den som står på försätra hedh i Wesbo»; i F a 5: »Förestad i Wäsbo. Wid Gästebäcks Bro.» — I *Ransakningarna* 1669 läses: »Än wästan om [Forsheda], står på en backa en resesteen på then ene sijdan alt öfwer med Rune bookstäfwer, och therhoos är en stoor Cumel»;